

İSLÂM TARİHİNDEN YAPRAKLAR (23)

(...22 nolu yazının devamı)

Hız. Alî'nin bizzat yaptığı bu kontroller, birtakım kurallar içermektedir. Şöyle ki:

1- Alî yalnız çarşığı kontrol etmekle kalmıyor, çeşitli hususlarda insanlara hizmet de ediyordu. Yolcuya yol gösteriyor, zayıfa yardım ediyordu. Tabii böyle halkın içine giren ve halk gibi davranan yöneticinin sevgisi ve saygısı gönüllerde yer eder.

2- Halkı Allah'tan korkmaya, güzel, dürüst satış yapmaya yönel-tiyordu. Gerektiğinde Kur'ân okuyarak da öğütünü perçinliyordu. Zira Allah'tan korkan ve halka iyi davranan yönetici halka elbette daha yararlı olur, onları satışta hileden, aldatmadan uzaklaştırır.

3- Alışverişte hile ve aldatmayı yasaklıyordu. Eti kemikten ayırmakta veya eti şişirmekte aldatma bulunduğundan Alî bunu yasaklıyordu.

4- Satışta yemini yasaklıyordu. Sebebi de çok yemin etmek, insanlarda güven aşınmasına yol açması yanında bereketi de götürür. Bundan dolayıdır ki Allah'ın Elçisi: *"Yemîn kârı artırır, ama bereketi giderir."*

Buyurmuşlardır (Buhârî, Buyu': 2/85).

5- Yoksulları doyurmaya teşvik ederdi. Çünkü bu, kazancın artmasına sebeb olurdu.

6- Su üstüne çıkan yani (ölü) balık satılmasını yasaklamıştı.

7- Kendisi bulunduğu yerde çarşı pazarı bizzat kontrol ettiği gibi valilerine de çarşığı kontrol etmelerini emrederdi. Güzel davranan yöneticilerini över, hatalı davrananları, ölçülü biçimde

cezalandırırdı.

Ayrıca Hz. Alî'nin mekârimi ahlâka (güzel ahlâka) dair güzel öğüt ve prensipleri vardır. Birkaçına işaret etmek yararlı olacaktır:

1- Çarşıda erkeklerin, kadınların başına toplanmasını hoş karşılamazdı. Kadınlarını çarşıya gönderenlere demişti ki: "Hanımlarınızı kıskanmamaktan utanmıyor musunuz? Çünkü ben duydum ki kadınlarınız çarşıya çıkıyor, acem kâfirleri onların başına üşüşüyorlar."

2- Az kazancı beğenmezlik etmeyin, yoksa çok kazançtan mahrum kalırsınız. Alî, elinde sopasıyla çarşıya gelir ve esnafa hitaben şöyle derdi: "Ey tacirler, hakkı alınız ve hakkı sahibine teslim ediniz. Az kazancı beğenmezlik etmeyiniz ki çok kazançtan mahrum kalmayasınız."

Kıssa anlatarak va'az eden bir adamın yanına geldi.

□ Yakın zaman önce Allah Resulüyle beraber olan bizlere sen hikâye mi anlatıyorsun? Dedi. Şimdi ben sana bir soru soracağım, bana cevap verirsen ne a'la, soruma cevap veremezsen seni bu sopa ile döveceğim! Dinin sebatı nedir, zevali nedir (Din ne ile durur ve ne ile yok olur)?

Adam: □ Din vera (takva) ile durur, tamah ile yok olur, dedi.

Alî: □ Âferin, şimdi hikâye anlatıp öğüt verebilirsin, senin gibiler öğüt verebilir, dedi.

3- Ticaretin dini hükümlerini bilmeden ticaret yapmanın sakıncası:

Hz. Alî bu konuda şöyle demiş: "Dinde bilgi sahibi olmadan ticaret yapan kimse tehlike üstüne tehlikelerle karşı karşıya kalır." (Bustanu'l-ârifîn: s. 350)

Hz. Ömer de, dinin hükümlerini bilmeden çarşıda esnafılık yapanı sopa ile döver ve: "Faiz hükümlerini bilmeyen kimse bizim çarşımızda oturmasın!" derdi (Kettânî, Nizamu'l-hukûmeti'l-İslâmiyye: 2/12). Ve derdi ki: "Çarşımızda ancak dini öğrenmiş olan kimse satış yapabilir. Aksi takdirde ya riba yer veya yemez (Aynı eser: 2/17).

Hâsılı Râşid Halîfeler, yönetimin her alanıyla ilgilenmişler, yönetime bir bozukluk veya adaletsizlik girmemesine dikkat etmişlerdir.

(devamı yarın..)